

Erfgoed Magazine Enschede

Een uitgave van de Stichting Cultureel Erfgoed Enschede,

Jaargang 10 - nummer 125 JULI - AUGUSTUS 2025

INHOUDSOPGAVE.

1. Twentekanaal een monumentale waterweg (6.)
2. Verkenning wettelijke bescherming mobiel erfgoed.
3. Boekenshop.
4. Boek van de maand: Prentbriefkaarten - Enschede (1895-1905)
5. Meldpunt Cultureel Erfgoed.
6. Korte historie van de Nederlandse prentbriefkaarten.
7. Complex studentenhuysvesting Universiteit Twente gemeentelijk monument.
8. Minister Bruins steekt miljoenen in monumentenzorg.
9. Blik op de kerk (27): De Grote Kerk op de Oude Markt in Enschede (3).
10. Nieuw op onze website.
11. Stand van uitvoering 2024 - Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.
12. Villa Smits in Eibergen.
13. Vuursteenvondsten in Enschede.
14. OKS-prijs 2025 voor Huis te Breckelenkamp.
15. Herstel van grafheuvel De Thij - Oldenzaal.
16. De nieuwe Open Monumentendag app.
17. Er was eens...De leeuwenkop bij het Volkspark geeft weer water.
18. De Laatste Stam van Willy Berends, met als ondertitel Burgers van Twente.
19. De schat van Ravenhorst.
20. Eeuwenoude boerderijen ontdekt in Zelhem.

1. Twentekanaal een monumentale waterweg (6.)

De landschappelijke inbedding van het Twentekanaal.

De aanleg van het Twentekanaal in de dertiger jaren van de vorige eeuw is op een zeer zorgvuldige wijze gedaan. Op aanvraag van Natuurmomenten zijn destijds twee experts ingeschakeld om de esthetiek van de inpassing te waarborgen.

De bijzondere aandacht hiervoor heeft tot resultaat dat het Twentekanaal nog altijd een van de fraaiste kanalen van Nederland is, prachtig ingepast in het kleinschalige Gelderse en Twentse landschap.

Daarnaast zijn de hoogteverschillen in het landschap ook leidend geweest voor het tracé van het Twentekanaal. Technische en esthetische aspecten van de landschappelijke inpassing van het kanaal zijn leidend geweest bij de oorspronkelijke aanleg.

Onder druk van natuurbeschermers die bezorgd waren over deze grootschalige ingreep in het

Gelderse en Twentse landschap, besteedde Rijkswaterstaat veel aandacht aan de vormgeving van het kanaal. In het ontwerp zijn op enkele strategische punten in het landschap flauwe bochten opgenomen en zijn de kanaaldijken laag gehouden.

De bermen van het kanaal kregen een boordvoorziening in de vorm van riet. Op advies van Staatsbosbeheer zouden langs het kanaal krentenbomen, meidoorns en rododendrons worden geplant waardoor het kanaal beter in het landschap zou passen. De beplanting langs de aanvoerwegen zorgde voor doorkijkjes naar het kanaal die voor een langzame gewenning moesten bewerkstelligen.

De op- en afritten van de hoge boogbruggen werden zeer geleidelijk gemaakt. Rijkswaterstaat trok voor de vormgeving van de bruggen en sluiscomplexen Dirk Roosenburg uit Den Haag aan als esthetisch adviseur.

Het waterakkoord

Een waterakkoord is een vrijwillig instrument waarin partijen die betrokken zijn bij de aanleg van onder andere waterwegen gezamenlijk afspraken maken. De Waterwet spreekt van een instrument dat wordt vastgesteld met het oog op een samenhangend en doelmatig waterbeheer en waarin de overstijgende aspecten van het beheer ten opzichte van elkaar worden geregeld. Inhoudelijk ligt de nadruk in de akkoorden van oudsher op de waterkwantiteit van het oppervlaktewater maar de afspraken kunnen ook gaan over waterkwaliteit en ecologie, waterveiligheid of energie. Dit is afhankelijk van de lokale context en wensen van de partijen die het waterakkoord opstellen.

Ook de schaal waarop een waterakkoord wordt opgesteld is afhankelijk van benodigde afspraken en betrokken partijen. Dit kan zowel het lokale niveau als ook het regionale of interregionale niveau betreffen. Zo kan een waterakkoord afspraken bevatten tussen twee aan elkaar grenzende waterschappen maar kan het ook betrekking hebben op bijvoorbeeld het gehele IJsselmeergebied en de waterbeherende partijen, waaronder Rijkswaterstaat, daaromheen.

In opdracht van Rijkswaterstaat werd in november 2005 het eindrapport 'Instrument voor de waterhuishouding van Twentekanalen' opgesteld.

Het rapport heeft een tweetal doelstellingen:

1. informatiebehoefte op waterhuishoudkundig gebied (waterkwantiteit en waterkwaliteit) voor de Twentekanalen en
2. de bruikbaarheid van bestaande modellen en instrumenten voor de Twentekanalen.

De Twentekanalen kregen een belangrijke een rol in het regionale watermanagement, een combinatie nieuw was voor die tijd. De riviertjes de Berkel, de Regge en de Schipbeek veroorzaakten nogal eens wateroverlast. Het Twentekanaal helpt met overvloedig water afvoeren maar kan bij droogte ook water van de IJssel oostwaarts leiden.

De afwateringsfunctie zou strijdig zijn met de belangen van de scheepvaart. Uiteindelijk speelde de afwateringsfunctie echter een cruciale rol in het besluit om de aanleg van het kanaal, ten tijde van crisis, door te laten gaan; een belangrijk moment in de Nederlandse waterbeheergeschiedenis.

Voorheen speelde het kanaal een belangrijke rol bij de drinkwatervoorziening van Enschede. Bij de Lonnekerbrug werd voor dit doel water uit het kanaal de grond ingepompt en ondergronds via grind- en zandbedden gefilterd. Dit was goed voor circa tachtig procent van het Enschedese drinkwater.

Ten behoeve van de afwatering van alle beken die op het kanaal uitmonden, zijn bij de gemalen van Delden en Eefde tevens aflatwerken ingericht. In Hengelo wordt eventueel wateroverschot op het bovenpand van het kanaal via de sluis afgevoerd. In totaal kan het kanaal 190 m³ per seconde afvoeren.

De functie drink- en proceswater, ecologie en waterkwaliteit heeft sterk onder druk gestaan. Tijdens en na de grote brand bij Vredestein in Enschede in 2003 is sindsdien drinkwateronttrekking door vervuild bluswater in het bovenste kanaalpand onmogelijk. Ook was ten gevolge van deze calamiteit de scheepvaart in het bovenste kanaalpand lange tijd gestremd.

COLOFON

Het Erfgoed Magazine Enschede is een uitgave van de Stichting Cultureel Erfgoed Enschede.

Redactieadres:

Stichting Cultureel Erfgoed Enschede

info@cultureelerfgoedenschede.nl

Tekstredactie; Gertrude van de Bovenkamp.

Bankrelatie:

NL87 INGB 0006 9973 92 t.n.v. Stichting Cultureel Erfgoed Enschede.

Disclaimer

-Ondanks aan de samenstelling van deze nieuwsbrief bestede zorg kan de redactie geen aansprakelijkheid aanvaarden voor de onvolledigheid of onjuistheid van deze nieuwsbrief.

---Het lukt ons niet altijd om de rechthebbende auteur(s) van foto's te achterhalen. Mocht u van mening zijn dat u rechthebbende bent van een foto in dit Magazine, stuur dan een mail naar: info@cultureelerfgoedenschede.nl

Heeft u dit Magazine doorgestuurd gekregen en wilt u deze ook zelf ontvangen? Aanmelden kan via de de homepage van onze website

2. Verkenning wettelijke bescherming mobiel erfgoed.

Foto: SCEE.

Citroën Traction

Kan er sprake zijn van een wettelijke bescherming van mobiele oldtimers? Daar is vorig jaar onderzoek naar gedaan en het rapport daarover bevat de bevindingen naar de bescherming van mobiel erfgoed onder de Erfgoedwet.

Het onderzoek werd in 2024 in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) uitgevoerd door de Universiteit Leiden. De onderzoeksvraag luidde: "Kan mobiel erfgoed worden aangewezen als beschermd erfgoed op grond van de Erfgoedwet en wat is het rechtsgevolg daarvan?"

Klik [HIER](#) voor het rapport van de Universiteit Leiden.

Dé kerken- en monumentenverzekeraar

Advertorial

Monumentenverzekeraar.

Kastelen, buitenplaatsen, herenhuizen, molens: bijzondere bouwwerken uit vroegere tijden die zorgen voor diversiteit in het stads en dorpsbeeld. Monumenten zijn vaak unieke bouwwerken met een bijzondere historie en betekenis.

Daarom zet u zich met hart en ziel in voor het behoud van uw monument. Donatus kent de risico's en weet hoe u zich daar

het beste tegen kunt verzekeren. Onze bijna 170 jaar ervaring

als verzekeraar van religieus en monumentaal erfgoed brengt

een schat aan bouwkundige en verzekeringstechnische kennis met zich mee om ook uw monumentale gebouw te beschermen.

Contact opnemen met Donatus:

Klik [HIER](#)

Donatus is partner van de Stichting Cultureel Erfgoed Enschede

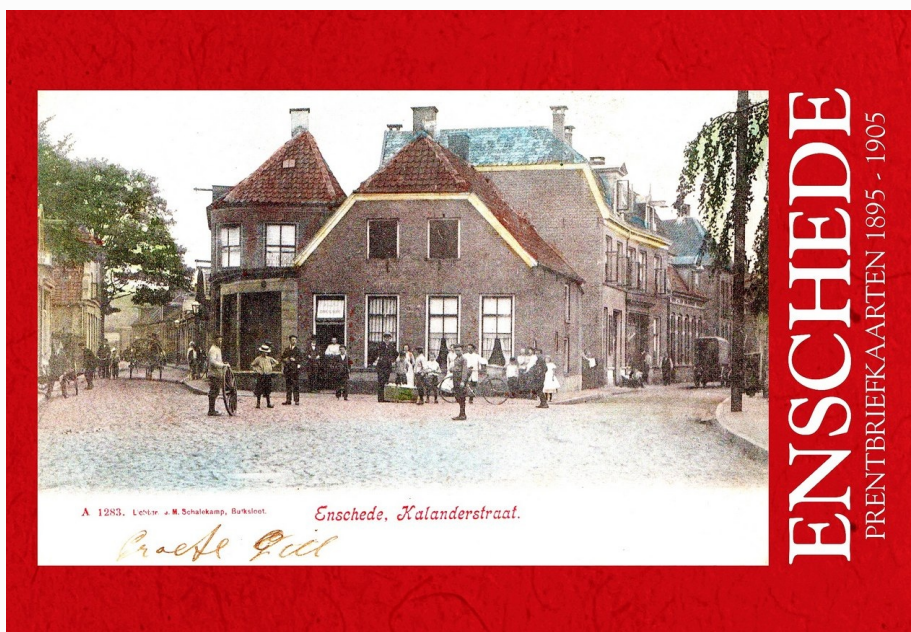
3. BOEKENSHOP.

In onze boekenshop bevinden zich ruim 90 boeken over cultureel erfgoed en de historie van Enschede en Twente. Met de aankoop van een boek ondersteunt u tevens de activiteiten van de stichting Cultureel Erfgoed Enschede. Bent u op zoek naar een specifiek boek of wilt u boeken aan de stichting ter beschikking stellen?

[Klik hier](#)

4. Boek van de maand.

Enschede prentenbriefkaarten prentbriefkaartenboekje. (1895 - 1905)

Waarom dit boekje is uitgegeven.

In de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw zijn er een aantal door Dick Taat samengestelde boekjes onder de titel 'Enschede in oude ansichten' verschenen. Ofschoon alle foto's in zwart-wit zijn afgedrukt bestond er veel belangstelling voor deze uitgaves. Mogelijk heeft dit te maken met het feit dat er tijdens de Tweede Wereldoorlog veel mooie panden verloren zijn gegaan en vanwege de door de gemeente veelvuldig gehanteerde sloopkugel. Zonder in details te willen treden herinneren veel oude inwoners zich de in hun ogen onnodige sloop van een aantal historische panden die na de stadsbrand van 1862 werden gebouwd.

Historie van de ansichtkaart.

Tot 1892 hadden de posterijen het monopolie voor de uitgifte van ansichtkaarten. Vanaf dat jaar stond het iedereen vrij om ansichtkaarten uit te geven. Wel bestonden er voorschriften m.b.t. papiersoort en afmetingen. Tot 1905 was de achterzijde van de kaarten gereserveerd voor naam, adres en woonplaats van de geadresseerde, zoals op de achterzijde van dit boekje te zien is. Op een blanco ruimte op de voorzijde schreef de afzender zijn/haar naam of een bericht. Vanwege de beperkte ruimte werd er vaak zo klein geschreven dat de tekst nauwelijks leesbaar was.

Veel winkeliers, met name boekwinkels en warenhuizen, besluiten om ansichtkaarten te gaan uitgeven en verkopen. In een advertentie uit 1903 meldt warenhuis Herman Polak dat hij weer een nieuwe serie kaarten in de aanbieding heeft. Een aantal van deze kaarten treft u in dit boekje aan.

In dit boekje staan uitsluitend kaarten die vóór of kort na 1905 verzonden zijn. Een groot aantal is nadat de foto's gemaakt waren door de uitgevers ingekleurd. De kleuren komen in veel gevallen niet overeen met de daadwerkelijke.

Opvallend is de vaak gebrekkige adressering zonder huisnummer; maar toch bereikten de kaarten de geadresseerden. De vermelde jaartallen hebben betrekking op het jaar waarin de kaarten verzonden zijn. De afbeeldingen zijn gemiddeld vijf jaar ouder. Wij prijzen ons gelukkig dat er nog zo veel bewaard zijn gebleven.

De samenstellers:

Harry Kemna
Jan Brummer
Johan Hemken
Joop Sybrandi

Het boekje is verkrijgbaar bij Boekhandel Broekhuis voor € 14,95.

5. Meldpunt Cultureel Erfgoed Enschede.

Het Meldpunt Cultureel Erfgoed Enschede is een centraal informatiepunt, dat een breed publiek in de gelegenheid stelt om melding te doen van bedreigd, onbekend en/of ondergewaardeerd historisch erfgoed in de gemeente Enschede.

De doelstelling van het Meldpunt is het leveren van een inhoudelijke bijdrage aan het behoud en waardering van karakteristieke, beeldbepalende gebouwen, objecten, landschappelijke

elementen en structuren. Het resultaat van de melding kan zijn dat initiatieven worden ontwikkeld tot mogelijk behoud en/of ontwikkeling van een object. Daarnaast kunnen we via ons maandelijks Erfgoed Magazine en de website aandacht schenken aan de melding.

Met onze eigen kennis en de kennis uit ons (inter)nationale en regionale netwerk op het gebied van herontwikkeling, exploitatie & instandhouding, juridische zaken en (digitaal) informatiebeheer denken we graag mee met het erfgoedveld binnen de gemeente Enschede. Met de inzender van de melding overleggen wij of een en ander geschikt is voor publicatie. Uitsluitend met toestemming van de inzender gaan wij over tot eventuele publicatie.

Het meldpunt is gestart op 1 januari 2019 en u kunt uw bericht versturen via het blokje "Meldpunt Cultureel Erfgoed" onderaan iedere webpagina van onze website www.cultureelerfgoedenschede.nl of klik [HIER](#)

6. Korte historie van de Nederlandse prentbriefkaarten.

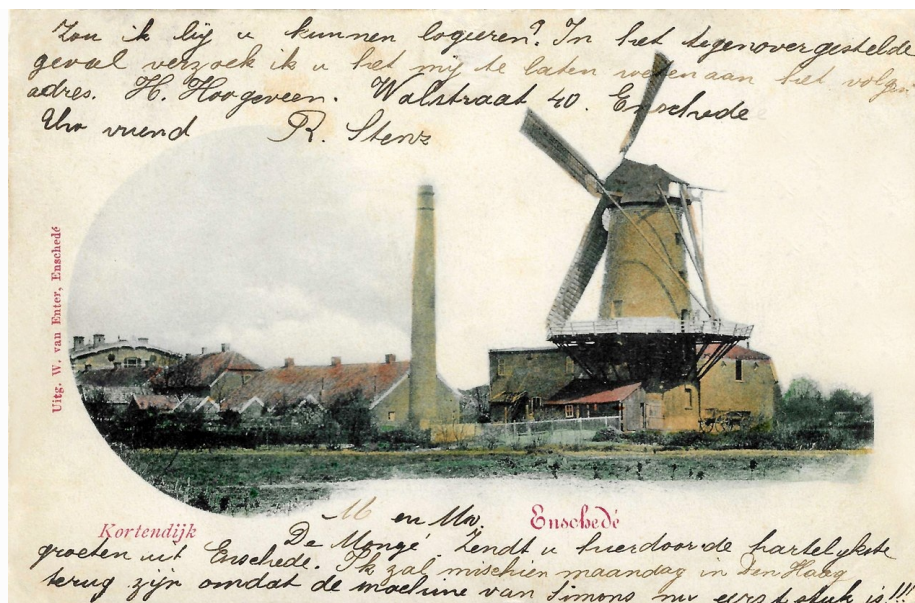
Een definitie van de prentbriefkaart: Een cultuurhistorisch document van 9 bij 13 cm met een afbeelding die verkrijgbaar is voor het grote publiek.

In 1892 verliezen de posterijen het alleenrecht op het uitgeven van prentbriefkaarten met als gevolg dat particulieren zich hierop stortten en er van veel steden en dorpen prentbriefkaarten verschijnen.

Vóór 1892 worden er ook al wel kaarten uitgegeven – geen topografische overigens – maar fantasiekaarten met daarop tierelantijnen, bloemen en planten en (vrome) teksten, bijvoorbeeld ter gelegenheid van Kerst, Pasen en oud en nieuw. Van copyright is in die tijd nog geen sprake, de wet op het auteursrecht dateert van 1912. Dit resulteerde erin dat kaartmotieven en randversieringen van hand tot hand gingen – je reinste diefstal eigenlijk – zonder dat hier kruid tegen gewassen was.

Werd er in het begin nog aarzelend gereageerd op de vrijheid tot het uitgeven van prentbriefkaarten en op het 'open geschrijf'; dit duurde niet lang. Tegen het einde van de 19e eeuw en in de eerste decennia van de 20e eeuw wordt het verzamelen van prentbriefkaarten een ware hype. Elke stad, maar ook elke zaak tot zelfs privépersonen geven kaarten uit die grif worden gekocht, verzonden en bewaard. Er ontstaan ansichtkaartenverenigingen, zoals Wilhelmina en Globe, waarvan de leden onderling corresponderen en elkaar sportvrienden noemen. De correspondentie strekte zich uit over heel Europa en zelfs tot in China.

Vanwege het feit dat het toerisme enige vorm kreeg verschijnen er de nodige prenten van toeristische plaatsen als Zandvoort, Scheveningen, Volendam en Marken en ook van garnizoensplaatsen als Naarden, Den Helder, Ede en Steenwijk.

Een rondtrekkende fotograaf posteert zich in een dorp of stad op een opvallende plek en wacht tot zich daar enkele nieuwsgierigen verzamelen. In die tijd kwam men immers zelden of nooit op de foto. Naast 'gewone' zwart-wit foto's worden er prachtige ingekleurde litho's vervaardigd. Zo zijn er door o.a. J. ten Cate en P. Weise fraaie lithokaarten van Enschede en Glanerbrug uitgegeven.

Als in 1908 de tram in het Enschedese straatbeeld verschijnt wordt een groot aantal mooie kaarten aan het toch al rijke assortiment toegevoegd.

Aan elke hype komt een einde, zo ook aan de verzamelwoede van de prentbriefkaart. Na de Eerste Wereldoorlog neemt de belangstelling sterk af. Tijdens de Tweede Wereldoorlog verbiedt de bezetter om foto's van steden of dorpen te maken, dus verschijnen er ook geen nieuwe ansichtkaarten.

Vóór 1905 mocht op de achterzijde van de kaart alleen de naam, het adres en de woonplaats van de geadresseerde vermeld worden. Op de voorkant schreef de afzender behalve zijn/haar naam soms een heel verhaal dwars door de afbeelding heen, soms eerst horizontaal en dan nog eens verticaal.

Ons land kent nog altijd een groot aantal ansichtkaartenverzamelaars. In meerdere plaatsen worden jaarlijks verkoopbeurzen georganiseerd. Ook via internetaanbieders vinden de kaarten hun weg naar verzamelaars. Prentbriefkaarten/ansichtkaarten hebben een economische, een culturele, een historische en een emotionele waarde.

Enschede heeft in de loop der jaren wel honderd uitgevers van prentbriefkaarten gekend waaronder Van den Broek en Adolfs, Adolf en Pennink, Herman Polak, Ten Cate, Van Enter, Ter Hofstede en Van der Wurp. Ook de uitgever van het dagblad Tubantia, de heer Van der Loeff, heeft kaarten uitgegeven, zgn. microscoopkaarten. Op deze kaarten staat een aantal kleine afbeeldingen, vaak van een bloem- of bladerenrand voorzien. Deze dateren van 1898 en zijn waarschijnlijk de vroegste Enschedese ansichtkaarten.

Auteur: Joop Sybrandi

Studentenhuisvesting 4e tranche:

Meisjesstudentenkamers 5e tranche:

Op 3 september 2024 heeft het college van B&W besloten het complex Studentenhuisvesting 4e tranche en het complex Studentenhuisvesting 5e tranche (Meisjesstudentenkamers) aan te wijzen als voorlopig monument. Deze voorlopige status is gebruikt voor uitvoerig onderzoek waaruit is gebleken dat de hoge cultuurhistorische waarden bij verduurzaming en hergebruik behouden kunnen blijven. Daarom besluit het college beide complexen aan te wijzen als gemeentelijk monument. Het gaat hier om gebouwen uit de periode **1964–1975**, een uitzonderlijk tijdvak binnen Nederlandse universiteitsarchitectuur. De UT-campus vormt een uniek voorbeeld van de **eerste Nederlandse campusuniversiteit**, ontwikkeld volgens een doordacht stedenbouwkundig plan van *Willem van Tijen* en *Samuel van Embden*. De campus combineert onderwijs, wonen en recreatie in een geïntegreerde groene omgeving. Universiteit Twente, woningcorporatie Veste Wonen en gemeente Enschede praten al enige tijd over hoe de campus er in de toekomst uit moet zien. Onderdeel van deze toekomstvisie is ook het beter beschermen van het erfgoed van de universiteit. De universiteit en de gemeente hebben samen een plan gemaakt om de meest waardevolle gebouwen beter te beschermen.

De 'collectie campus UT' omvat meer dan twintig gebouwen en complexen op de campus. Binnen deze collectie vallen wederom een aantal gebouwen op die door hun uitzonderlijke kwaliteit, ontstaansgeschiedenis en verbondenheid met de campus evident van zeer grote waarde zijn. Het betreft de volgende gebouwen:

Faculty Club (voormalige Mensa) - Boerderijweg 10

- * Ontworpen door Piet Blom in 1964, in forum-stijl.
- * Kenmerkend: bouw in boerderijstijl met moderne, modulaire elementen.
- * Officieel gemeentelijk monument.

Studentenhuysvestingen aan Calslaan (flats)

- * Ontwerp van Willem van Tijen, onderdeel van het oorspronkelijke campusplan.
- * Aangewezen als gemeentelijk monument.

. De Spiegel

- * Eveneens ontworpen door Willem van Tijen.
- * Monument vanwege stedenbouwkundige en architectonische betekenis.
- * Opvallend gebouw met 'brute' betonnen gevels aan het water.
- * Beschermde vanwege unieke vormgeving.

Hogekamp

- * Ontworpen door Sam van Embden.
- * Een voorbeeld van brutalisme/structuralisme.
- * Gemeentelijk monument

Tennispaviljoen en Paviljoen

- * Ontworpen door Joop van Stigt.
- * Voorbeelden van landschappelijke architectuur en functionele gebouwen.

Het complex Studentenhuisvesting 4e tranche is onderzocht op herbestemming en verduurzamingsmogelijkheden. Bij dit onderzoek is ook de gemeentelijke monumentencommissie betrokken.

Voor het complex Studentenhuisvesting 5e tranche (Meisjesstudentenkamers) heeft de universiteit een haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd met steun van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Uit dit onderzoek zijn verschillende scenario's voor hergebruik uitgewerkt. Daarmee is voldaan aan de afspraken tussen de verschillende partijen om herbestemming en verduurzaming eerst goed te onderzoeken alvorens de procedure voor de aanwijzing tot gemeentelijk monument op te starten.

Het carillon op de Universiteit Twente (UT) heeft op dit moment geen officiële monumentstatus (zoals rijks- of gemeentelijk monument) maar is wel van cultuurhistorische betekenis voor de campus. Het staat bij de Vrijhof (gebouw 47) en is in 1979 geplaatst als geschenk bij het 25-jarig bestaan van het UT-studentencorps Audentis. Het carillon bestaat uit 49 klokken en is bespeelbaar vanaf een klavier in de toren. Beiaardiers zoals Joke Brandsma (en haar opvolgers) hebben er regelmatig op gespeeld.

Hoewel het carillon niet als beschermd monument is geregistreerd, wordt het vaak genoemd in campuswandelingen en erfgoeddocumentatie over de UT. Voor veel studenten en medewerkers is het carillon een herkenningspunt én het geluidssymbool van de campus en symboliseert het de band tussen techniek en cultuur op de UT.

Campus Carillon Jukebox:

Sinds december 2024 is het carillon op de Universiteit Twente voorzien van een jukeboxprogramma. Via CampusBeiaard.nl/jukebox kun je zelf een melodie selecteren en tegen betaling laten luiden over de campus. Als je interesse hebt, kun je het zelf ervaren en eventueel luisteren vanaf de campus.

De Campus Beiaard Kring verzorgt regelmatig concerten op het campuscarillon. Tijdens

werkdagen hoor je regelmatig melodieën over de campus galmen: groene gedeelten rond de Vrijhof (gebouw47) zijn ideale plekken.
Klik [HIER](#) voor meer informatie over de UT op onze website.

8. Minister Bruins steekt miljoenen in monumentenzorg.

Sint Jozefkerk aan de Oldenzaalsestraat..

Foto: Ruud van der Linden.

Minister Bruins van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) investeert eenmalig € 155 miljoen en structureel € 15,8 miljoen in onderhoud en restauratie van rijksmonumenten. Dat schrijft hij op 2 juni jl. in een brief aan de Tweede Kamer. Vooral grote rijksmonumenten kunnen rekenen op extra financiële steun. Een deel van de investeringen gaat naar grote (kerk)gebouwen. De minister voorkomt zo dat meer (grote) monumenten ernstig in verval raken. Minister Bruins: "In een wereld die snel verandert, zorgen monumenten voor verbinding en voor een gedeeld verleden. Monumenten zijn als tastbare geschiedenis onderdeel van onze nationale identiteit. Als overheid ondersteunen we eigenaren bij de zorg voor deze monumenten, maar vooral bij de grote rijksmonumenten is de uitdaging voor het onderhoud en de kosten groot. Met dit pakket aan leningen en subsidies bieden we nu een oplossing voor veel monumenteneigenaren. Het behoud van deze monumenten zorgt ervoor dat we Nederland blijven herkennen."

Onherstelbaar verval voorkomen.

Het in goede staat houden van een monument is duur en de druk op de beschikbare middelen voor monumentenzorg is groot. Vooral voor eigenaren van grote rijksmonumenten is het moeilijk om een lening of subsidie te krijgen voor restauratie of onderhoud.

Het gaat bij de maatregelen die de minister neemt grotendeels om het slimmer inzetten van middelen die beschikbaar zouden komen voor de monumentenzorg. Dit kan door binnen de boekhoudkundige mogelijkheden het bekostigingssysteem aan te passen. Ook heeft de Tweede Kamer extra geld beschikbaar gesteld voor de instandhouding van grote kerkgebouwen. Met die middelen wordt de onderhoudsregeling voor niet-woonhuisrijksmonumenten verhoogd. Daarnaast worden de leenmogelijkheden voor restauratie, onderhoud en verduurzaming verruimd. De focus blijft op het stimuleren van planmatig onderhoud waarmee dure restauraties en onherstelbaar verval worden voorkomen.

Restauratie grote monumenten

Bij grootschalig achterstallig onderhoud is het nodig om monumenten te restaureren.

Voorbeelden van actuele grote restauratieopgaven zijn de Rivierahal van Diergaarde Blijdorp, kasteel Nijenrode in Breukelen, het stadhuis van Middelburg en het al bijna voltooide aquarium van Artis.

Deze restauraties zijn complex, duren lang en vragen om maatwerk. Binnen het huidige financieringssysteem vissen deze monumenteneigenaren vaak achter het net. Door de herverdeling van het ministerie van OCW komt er € 100 miljoen extra beschikbaar voor grote monumenten. Hiervan gaat € 45 miljoen naar een rijkssubsidieregeling voor de restauratie van grote monumenten, € 45 miljoen komt beschikbaar voor een extra leenmogelijkheid voor grote monumenten via het Nationaal Restauratiefonds (NRF) en de bestaande leenmogelijkheid voor restauratie wordt met € 10 miljoen opgehoogd.

Onderhoud

Voor het doorlopend onderhouden van niet-woonhuis rijksmonumenten kunnen eigenaren een subsidie krijgen. Het gaat bijvoorbeeld om schilderwerk aan historische onderdelen of herstel van metsel- en voegwerk. Tot nu toe hadden meer eigenaren behoefte aan een bijdrage dan er geld beschikbaar was. Als oplossing komt er nu € 15,8 miljoen extra per jaar voor onderhoud, waardoor er een totaalbedrag van € 103 miljoen per jaar beschikbaar is. Hierdoor kunnen meer monumenten onderhouden worden. De verwachting is dat de overvraag in de regeling vanaf 2027 of 2028 is weggewerkt.

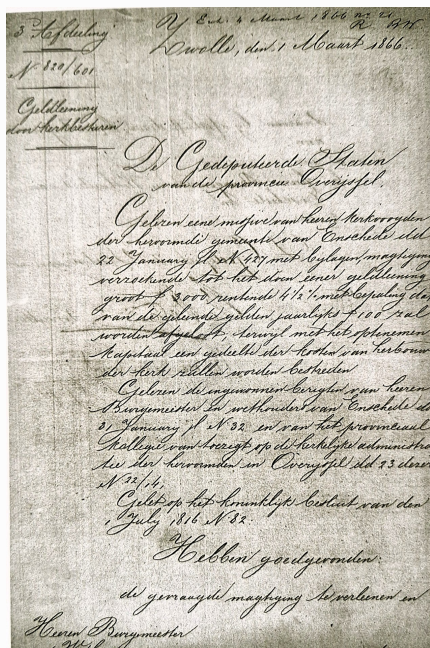
Van de ophoging van € 15,8 miljoen is € 5 miljoen bestemd voor grote kerkgebouwen die volgen uit het amendement Bontenbal c.s. Hiermee wordt ervoor gezorgd dat deze bijzondere gebouwen goed onderhouden blijven.

Binnen de monumentenzorg hebben molens een bijzondere positie, vanwege de snellere slijtage door bewegende delen. Om de molens op een veilige manier te laten draaien, is doorlopend onderhoud nodig en moeten regelmatig onderdelen worden vervangen. De onderhoudsregeling voor molens bestaat uit een vast maximumbedrag dat, ter compensatie van de inflatie, zal stijgen van € 72.500 naar € 95.000.

Overige maatregelen

Andere maatregelen die de minister in zijn brief aankondigt, zijn de ophoging van de Duurzame Monumentenlening (DML+) met in totaal € 50 miljoen. Dit doet hij samen met de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (VRO). Ook wordt het programma Toekomst Religieus Erfgoed met vier jaar verlengd. Tot slot ontvangen zowel het Molenfonds als het Boerderijfonds een incidentele subsidie van € 2,5 miljoen.

9. Blik op de kerk (27): De Grote Kerk op de Oude Markt in Enschede (3).

De stadsbrand op 7 mei 1862 had een verwoestende werking gehad op de Hervormde Grote Kerk die echter in de middeleeuwen een katholieke kerk was namelijk de Sint Jacobus kerk. In 1597, in de Tachtigjarige Oorlog, toen prins Maurits Enschede had bevrijd van de Spaanse bezetters, werd de katholieke Sint Jacobus Kerk een Hervormde kerk.

Het dak van de kerk was ingestort, het interieur was verbrand en de bronzen klokken waren vanuit de klokkentoren naar beneden gestort.

Toch is men direct na de brand begonnen met opruimen van de restanten en plannen te maken voor de restauratie van de kerk. De katholieken waren ontheemd, een tweede kerk was er immers niet. Omdat ze toch de H. Mis wilden vieren, trokken ze de muren die op instorten stonden, om. Op de opgeruimde vloer werd een houten loodsje neergezet met een noodaltaar. Het gebouwtje was zo krakkemikkig, dat een kerkganger bij regen een paraplu boven het hoofd van de geestelijke moest houden.

In 1866 stuurde het gemeentebestuur van Enschede een brief aan het provinciaal bestuur van Overijssel om een geldlening van drieduizend gulden voor wederopbouw van het kerkgebouw. De brief is gedateerd 1866.

De restanten van de Grote Kerk op de Oude Markt gezien vanaf de Kribbenbrug

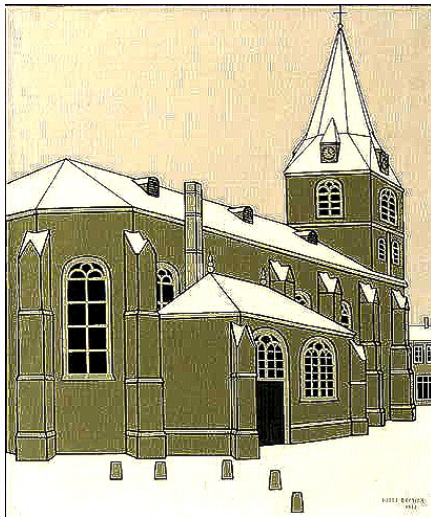

De torenspits was samen met de klokken volledig ingestort. Het archief van de gemeente Enschede bevond zich in de toren en werd eveneens vernietigd.

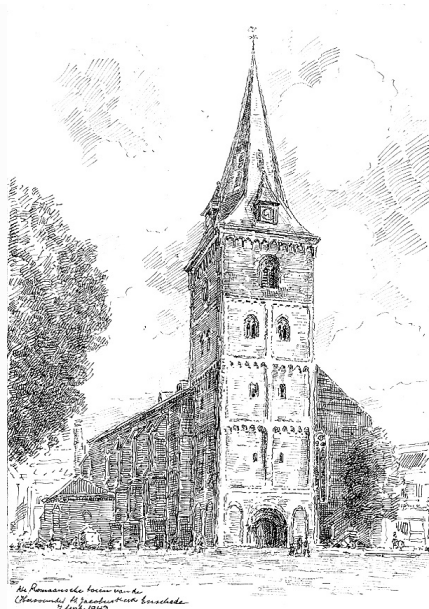
Na de stadsbrand van 7 mei 1862 werd de gerestaureerde Grote Kerk op 19 november 1865 tijdens een bijzondere dienst in gebruik genomen. Maar of de kerktoeren ook nog zou worden gerestaureerd was nog maar zeer de vraag.

Een aantal leden van de gemeenteraad was tegen en wilde geen cent uitgeven aan de toren die ze een "onnut ding zonder enig sieraard" noemde. Uiteindelijk besloot het stadsbestuur dat de kerktoeren moest blijven en werd het haantje weer op de toren gezet.

Maar bij het bezoek van koningin Wilhelmina aan Enschede in 1895 kwam B&W op het idee om de kerktoeren grijs te schilderen als symbool voor de netheid van de stad. Gelukkig spoelde de regen de grijze saus van de toren en kreeg hij zijn oorspronkelijke natuurlijke kleur weer terug.

Schilderij van de Grote Kerk Enschede van Klaas Bernink (1976)

Afbeelding rechts: De Grote Kerk is na de stadsbrand van 7 mei 1862 gespaard gebleven van verdere rampen, ook in de Tweede Wereldoorlog. Jan Herman van Heek maakte deze tekening van 'de Romaansche toren van de Hervormde Sint Jacobus Kerk Enschede', op 7 september 1943.

10. Rectificatie financiële steun aan de stichting.

In ons vorige Magazine hebben we een oproep gedaan om onze stichting financieel te steunen. Wij hebben daarbij per abuis een foutief bankrekeningnummer vermeld; een beetje dom en dat hebben we geweten. In dit Magazine willen we graag onze oproep herhalen en nu met het juiste bankrekeningnummer.

U ontvangt het Erfgoed Magazine nog altijd gratis en dat willen wij graag zo houden. Echter, de financiële exploitatie van de stichting laat (nog steeds) te wensen over. Mocht u onze stichting financieel willen steunen - en daar rekenen we eigenlijk wel een beetje op - dan stellen wij dat zeer op prijs.

U kunt uw donatie overmaken op bankrekeningnummer NL87 INGB 0006 9973 92 ten name van de Stichting Cultureel Erfgoed Enschede. Wij zijn u dankbaar voor uw bijdrage en blijven ons inzetten voor het cultureel erfgoed in onze regio. Bestuur Stichting Cultureel Erfgoed Enschede.

10. Nieuw op onze website.

Wij informeren u graag over nieuwe items op onze website www.cultureelerfgoedenschede.nl:

- [Kasteel Twickel in Delden.](#)
- [De muntschat van Enschede.](#)
- [Nationaal Museum Tachtigjarige Oorlog Groenlo.](#)
- [Villa Smits Eibergen](#)
- [Een vuilnisbelt.](#)
- [Grafheuvel de Thij Oldenzaal.](#)
- [De Usseler es.](#)

11. Stand van uitvoering 2024, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

De toekomst een verleden geven en het verleden een toekomst. Daar staat de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) voor.

De directie van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) verbindt praktijk, beleid en wetenschap

en voert rijksbeleid voor het erfgoed uit. Samen met vele partijen, zoals andere overheden, erfgoedprofessionals en belanghebbenden uit het veld, streeft men ernaar om het cultureel erfgoed te behouden en te versterken. In het document Stand van de Uitvoering van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) wordt openheid van zaken over het jaar 2024 gegeven. Lees [HIER](#) het rapport. Bron: RCE.

12. Villa Smits in Eibergen.

Villa Smits is een markant rijksmonument in het centrum van Eibergen, gelegen aan de Grotestraat 30. Het pand wordt in 1904 gebouwd in opdracht van burgemeester G.H. Smits, van 1903 tot 1915 burgemeester van Eibergen. De villa is ontworpen in art-nouveaustijl door het architectenduo Gantvoort en Streek. Kenmerkend zijn de asymmetrische gevels, variërende bouwvolumes en rijke decoratieve elementen zoals glas-in-loodramen, bewerkte hardsteen en plafondschilderingen. Na zijn overlijden in 1924 laat G.H. Smits de villa, de bijbehorende grond en het Kerkloobos na aan de gemeente Eibergen, met de bepaling dat het pand een maatschappelijke bestemming moet krijgen ten behoeve van de inwoners van Eibergen.

De villa doet vervolgens dienst als gemeentehuis. In 1987 wordt een haakvormig gebouw toegevoegd, verbonden via twee gangen. Na de gemeentelijke herindeling in 2005, waarbij Eibergen opgaat in de gemeente Berkelland, verliest het pand zijn functie als gemeentehuis. Het haakvormige gebouw wordt in 2014 gesloopt.

In 2018 wordt de villa verkocht aan Nijwerv BV, met het plan om het pand te restaureren en er een 'Huis van de Verbinding' in te vestigen, een centrum voor bewustzijnsontwikkeling, spiritualiteit en persoonlijke groei.

De restauratie loopt vertraging op vanwege het wachten op een provinciale subsidie die uiteindelijk wordt toegekend. De gemeente heeft de restauratietermijn tot eind 2020 verlengd. In maart 2022 wordt de ingebouwde klok boven het haardvuur, een Gustav Becker-klok uit het begin van de twintigste eeuw, gerepareerd en teruggeplaatst. Het uurwerk is gerepareerd door Peter van de Waal uit Eibergen; hij heeft zelf een identieke klok in zijn bezit.

Villa Smits is erkend als rijksmonument vanwege zijn architectuurhistorische, stedenbouwkundige en cultuurhistorische waarde. Het gemeentewapen van Eibergen is nog steeds zichtbaar aan de voorgevel.

13. Vuursteenvondsten in Enschede.

Bij vier opgravingen tussen 1940 en 1949 zijn in Enschede circa 20.000 stuks vuursteen gevonden. Het merendeel is vuursteenafval maar er zijn ook werktuigjes gevonden, zoals schrabbers voor het schoonmaken van bijv. huiden en stekers om gaatjes mee te prikken. De vondsten komen net onder de Laag van Usselo vandaan, een bodemlaag met houtskoolresten die ook elders in Europa wordt gevonden.

Bron: Provinciaal Depot voor Bodenvondsten Overijssel.

Klik op de onderstaande balk om de 3D scan te bekijken.

[Klik hier](#)

14. OKS-prijs 2025 voor Huis te Breckelenkamp.

Huis te Breckelenkamp.

Foto: SCEE

Sinds 1990 hebben Matthijs en Gerrie Wanrooij zich met vasthoudendheid ingezet om het eeuwenoude Huis te Breckelenkamp met het landgoed in het Twentse kerkdorp Lattrop op te knappen en te beheren. Daarom is hen op maandag 9 juni jl. met enig ceremonieel de OKS-prijs 2025 van de Overijsselse Kastelenstichting uitgereikt.

Deze Overijsselse prijs is bestemd voor personen of organisaties die een bijzondere bijdrage hebben geleverd aan de instandhouding van Overijsselse buitenplaatsen. Het Huis te Breckelenkamp - een rijksmonument - is een historische buitenplaats van circa vijftien hectare. Voorzitter Alfred Peterson van de Overijsselse Kastelenstichting noemt Matthijs en Gerrie Wanrooij gedreven mensen. "Sinds 1990 hebben zij zich sterk gemaakt voor restauratie en instandhouding van Huis te Breckelenkamp. Van ruïne is het geworden tot wat het nu is."

De stichting waardeert vooral de zorgvuldige restauratie en herplaatsing van verloren gewaande gebrandschilderde ramen die via Stichting Twickel teruggevonden zijn, evenals de restauratie van de imposante keermuur van dertig meter lang en drie meter hoog, die door aanhoudende droogte ernstig was verzwakt.

Klik [HIER](#) Voor het verhaal van Matthijs Wanrooij van Huis te Breckelenkamp.

Bron: Monumentaal.

Advertorial

Wildvank gevelspecialisten

Meer dan 90 jaar geleden werd Wildvank Gevelspecialisten opgericht. Een bedrijf dat zich in die tijd focuste op het voegen van nieuwbouwwoningen. Na 90 jaar ziet Wildvank Gevelspecialisten er anders uit. Het bedrijf heeft zich doorontwikkeld tot een allround gevelspecialist. Van advies tot het herstellen van de complete gevel. Adviseren en meedenken in een oplossing zijn een belangrijk onderdeel geworden. Het opstellen van meerjaren kostenscenario's is in al die jaren een belangrijk stuurmiddel geworden, helemaal als onderdeel van Resultaat Gerichte Ketensamenwerkingen. Die kennis en ervaring vindt u ook terug bij onze medewerkers. Onze adviseurs hebben een brede kennis en kunnen terugvallen op collega's met specifieke ervaring en opleiding. Onze vakmensen zijn all-round inzetbaar, maar hebben ook specialismes en kennis, zoals restauratiewerkzaamheden of beton- en schadeherstel. Wildvank is partner van de Stichting Cultureel Erfgoed Enschede.

DIRECT CONTACT

+31 (0)548 – 535399

15. Herstel van grafheuvel De Thij - Oldenzaal.

Grafheuvel in de wijk De Thij (Foto: Landschap Overijssel.)

Oldenzaal gaat de eeuwenoude grafheuvel in de wijk De Thij herstellen om verval van het rijksmonument te stoppen. In de afgelopen jaren is de heuvel beschadigd geraakt, onlangs nog door de aanleg van een elektriciteitskabel. Ook is een 'olifantenpadje' ontstaan dat dwars over de grafheuvel leidt. De grafheuvel uit de steentijd is circa vijfduizend jaar oud en maakte deel uit van de Trechterbekercultuur. De opgegraven scherven van aardewerk hebben een bijzondere vorm. Ze waren ooit deel van bekken in de vorm van een trechter. Daarom heten deze mensen het Trechterbekervolk. Zij zijn de eerste bewoners van Noord- en West-Nederland. Bij de hersteloperatie van de grafheuvel in de Oldenzaalse wijk De Thij worden ook nieuwe en betere informatieborden geplaatst.

De meest recente beschadigingen hebben aan het licht gebracht dat er al jarenlang geen groot onderhoud is uitgevoerd aan de grafheuvel, die in 1974 officieel is aangewezen als rijksmonument. Nu herstelwerkzaamheden noodzakelijk zijn, wil de gemeente Oldenzaal met het opstellen van een herstel- en onderhoudsplan de grafheuvel in ere herstellen vanwege de belangrijke historische en culturele waarden.

Om te voorkomen dat de grafheuvel verder in verval raakt, wil de gemeente de grafheuvel weer zichtbaar maken door bomen te verwijderen en onderhoud te plegen aan het omliggende bos. Bij het opstellen van het herstel- en onderhoudsplan zijn Het Oversticht, Landschap Overijssel en het IVN Oldenzaal-Losser betrokken. Direct omwonenden worden geïnformeerd over de werkzaamheden die naar verwachting eind 2025 zullen beginnen.

Grafheuvels zijn plekken waar onze vroege voorouders hun doden hebben begraven. In de omgeving van de grafheuvel in de wijk De Thij zijn veel bijzondere archeologische vondsten gedaan, zoals de lappenschaal die te zien is in Museum Oldenzaal en de standvoetbeker die in de Museumfabriek in Enschede staan. De grafheuvel in De Thij laat zien dat op deze plek in Oldenzaal al duizenden jaren geleden mensen hebben gewoond. De grafheuvel vertelt daarmee waardevolle verhalen over het leven van de eerste bewoners van Twente.

Het Trechterbekervolk zijn de eerste mensen in het zogeheten neolithicum (de jonge of nieuwe steentijd, red.) die zich op een vaste standplaats vestigen en gaan boeren. Vroegere volkeren zijn jagers en zweven rond over de steppen van Europa.

Bronnen: Landschap Overijssel, Wikipedia.

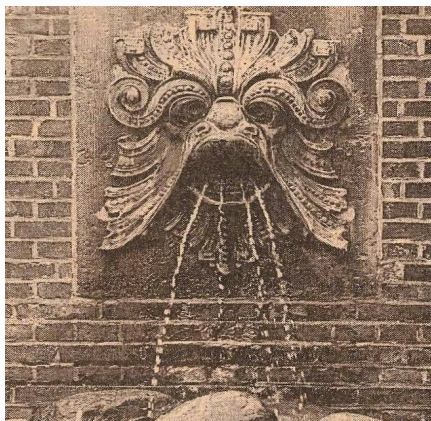
16. De nieuwe Open Monumentendag app.

Er is een nieuwe app beschikbaar waardoor je Open Monumentendag nog beter beleeft! Deze handige gids is te vinden in de App Store en Google Play. De app biedt verschillende functionaliteiten:

- * Alle monumenten & activiteiten onderweg digitaal bij de hand.
- * Makkelijker en sneller zoeken op de kaart, met verbeterde filteropties.
- * Monumenten & activiteiten delen via Whatsapp, social media, e-mail, etc.
- * Monumenten & activiteiten aanmerken (met gratis account) als favoriet.
- * Pushmeldingen ontvangen op favorieten.
- * Navigeren tussen monumenten (persoonlijke route samenstellen).
- * Bestaande routes volgen via Google Maps.

De Open Monumentendagen zijn dit jaar op 13 en 14 september a.s. met als thema 'Erfgoed en Architectuur'.

17. Er was eens.....De leeuwenkop bij het Volkspark geeft weer water.

Uit Tubantia van 23 augustus 1982:

Uit de leeuwenkop bij de zij-ingang van het Volkspark aan de Stadsmatenstraat, naast het vroegere Memphishotel, komt sinds vanmorgen weer water.

Weinig Enschedeërs zullen beseffen dat er hier sprake is van een historische gebeurtenis. Want het fonteintje heeft vele tientallen jaren niet gewerkt. De vorige chef tuinman van het Volkspark, de heer Brinkman (71), heeft nooit water uit de bek van de leeuw zien komen. En hij kwam 57 jaar geleden in dienst. Eigenlijk heeft niemand in al die jaren enige aandacht besteed aan de fontein.

Tot het onderwerp enige tijd geleden in een vergadering van de Volksparkcommissie aan de orde kwam. Er werd een onderzoek ingesteld. De waterleiding bleek niet meer te functioneren. De zaak werd gerepareerd en vernieuwd en sinds vanmorgen functioneert het allemaal weer alsof het nooit anders geweest is.

De leeuwenkop, anderen noemen het een drakenkop, maakt deel uit van wat ooit de

hoofdingang van het Volkspark was. Die ingang werd rond 1910 aangelegd. Reden daarvoor was dat de villawijk De Stadsmaten werd volgebouwd. Het Volkspark zelf dateert al van 1874.

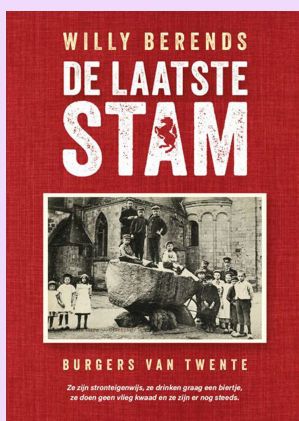
Toen de Parkweg verbeterd werd en de Volksparksingel er kwam (in 1918) werd de hoofdingang weer verplaatst naar de Parkweg. De ingang aan de Stadsmatenstraat, bestaande uit twee granieten trappen verbonden door een gemetselde muur met leeuwenkop, valt nu nauwelijks op in de schaduw van hoge bomen. Maar de fontein doet het weer, al heeft het erg lang geduurd.

Tot zover het verhaal over de leeuwenkop in Tubantia van augustus 1982. Uiteraard hebben wij deze maand de leeuwenkop met een bezoek vereerd. Maar de monumentale entree is grotendeels begroeid met gemeentegroen. En de leeuwenkop? Hij staat weer droog en denkt waarschijnlijk met weemoed terug aan augustus 1982. Alweer 43 jaar gelden.

---

18. De Laatste Stam van Willy Berends, met als ondertitel Burgers van Twente.

Hoe het lezen van een verhaal over een grote steen in Oldenzaal leidde tot een speurtocht naar de geschiedenis van de laatst overgebleven Germaanse stam in het Nedersaksisch taalgebied: Twente.

Het eerste deel van het tweeluik over de zoektocht naar en ontdekkingen over het oude Twente verschijnt op 2 augustus 2025. Het boek telt ruim vijfhonderd pagina's met, behalve tekst, ook heel veel beeldmateriaal (bijna achthonderd afbeeldingen). De reis begint in het huidige Twente, gaat verder in de rest van Overijssel en eindigt met de eerste schreden die de schrijver in Drenthe zet.

Met historische context als basis neemt Willy Berends de lezer mee op reis langs offerstenen, richterstenen, kostenstenen, roepstenen en onderkerkse kelders van zwerfkeien. Hij ontdekt een verband tussen die stenen en oeroude kerken.

Die godshuizen staan - letterlijk - op de plek waar eerder andersoortige heilgdommen stonden, waarvan die stenen de stille getuigen zijn. Het begin van de christelijke beschaving luidde het einde van de Germaanse in. Die verdween, op één stam na: de oudste ter wereld met een geschiedenis waar je u tegen zegt.

Met zijn kenmerkende Twentse ironie brengt Berends die geschiedenis tot leven. Mysterieuze rituelen, een mengeling van voor- en na-christelijke tradities en fascinerende verhalen onthullen het 'vergeten land' Twente. Dit boek is niet alleen een eerbetoon aan de rijke geschiedenis van Twente, maar ook een uitnodiging om dit bijzondere stukje Nederland opnieuw te ontdekken. Het voorwoord is van prof. dr. René ten Bos, hoogleraar filosofie aan de Radboud Universiteit en voormalig Denker des Vaderlands.

De Laatste Stam - Burgers van Twente, geschreven door Willy Berends.
534 pagina's (17x24 cm); prijs € 29,95.
ISBN: 978-90-71517-77-8.

---

19 De schat van Ravenhorst.

Volgens een oude overlevering wonen er op burcht Ravenhorst bij Winterswijk tijdens de middeleeuwen drie broers. Naar goed gebruik van die tijd roven ze alles wat niet te heet of te zwaar is. Roof en plundering worden destijds als een legitiem voorrecht van de adel beschouwd onder het motto 'Ruten en rooven is geen schande. Dat doynt die besten in den lande'. Wie zich daar tegen verzet of zelfs maar protesteert, wordt gewoon doodgeslagen.

De broers terroriseren de wijde omgeving en maken het zo bont dat de landheer ten slotte een van zijn vazallen opdraagt om de broers een kopje kleiner te maken. Het kasteel wordt belegerd en ingenomen, maar de kasteelheren ontsnapten via een geheime gang en verdwijnen spoorloos. Ook de door hen geroofde kostbaarheden zijn onvindbaar.

De korenspieker, de gerestaureerde en tot woonverblijf verbouwde spieker van havezate Ravenhorst.

De ridder die Ravenhorst ingenomen heeft, mag de burcht als beloning houden. Al spoedig moet de kersverse kasteelheer echter weer zijn landheer als krijgsman dienen. Hij sneuvelt op het slagveld, evenals zijn twee oudste zoons. De jongste zoon voelt niets voor het krijgsbedrijf en is op de burcht achtergebleven om die te beheren. Hij is een eerlijk man die iedereen fatsoenlijk behandelt met als gevolg dat hij van lieverlee zo arm als een kerkrat wordt. Jarenlang zoekt hij tevergeefs naar de schat van de rovende broers die een einde had kunnen maken aan zijn geldzorgen.

Als er zich na vele jaren tijdens een gure winteravond een bezoeker aandient en om onderdak voor de nacht vraagt, stemt de gastvrije kasteelheer zoals altijd toe. De armoedig geklede gast vertelt aan het haardvuur dat hij een pelgrim is die zojuist uit Palestina teruggekeerd is. Hij verhaalt zijn gastheer op diens verzoek uitvoerig over zijn belevenissen tijdens die gevaarlijke reis.

Voordat de bezoeker de volgende ochtend vertrekt, wil hij zijn gastheer nog even spreken. De pelgrim onthult dat hij een van de drie broers is die ooit het kasteel hebben bewoond en de omgeving onveilig hebben gemaakt. Na hun vlucht hebben ze rondgezworven en hun liederlijke leventje voortgezet.

't Ravenhorst aan de Slink bij Breevoort van Jacobus Stellingwerff; omstreeks 1500.

Uiteindelijk zijn ze echter tot inkeer gekomen. Om boete te doen hebben ze zich aangesloten bij een kruistocht naar het Heilige Land. Op de terugreis zijn twee van de broers gestorven. De enige overlevende broer heeft de indruk gekregen dat zijn gastheer een fatsoenlijk man is en daarom wil hij hem een geheim onthullen. Hij vraagt de kasteelheer hem te volgen naar de kelder van de burcht. Door op een steen in de muur te drukken opent zich een deur naar een geheim vertrek waar de geroofde schatten liggen opgeslagen. De heer van Ravenhorst is nu plotseling een rijk man. Hij bedankt de voormalige roofridder uitvoerig en verzoekt hem om te blijven en te delen in de nieuw verworven welvaart. Deze wenst echter de rest van zijn leven in armoede te boeten voor zijn zonden en vertrekt nog dezelfde dag, even arm als hij gekomen is. Van het huis Ravenhorst is behalve een paar restanten van de gracht en de gerestaureerde en tot woonverblijf verbouwde spieker (zie foto) niets bewaard gebleven.

Gebaseerd op dit middeleeuwse streekverhaal over de verdwenen havezate is bij Recreatiepark Sevink Molen in Winterswijk een wandelroute van 4,2 kilometer voor kinderen van 8 tot 12 jaar uitgezet: de 'Schat van Ravenhorst'.

De route volgt molenaarsleerling Willem die op zoek gaat naar de schat van de roofridder die op Ravenhorst woont. Als Willem de schat vindt, kan hij bewijzen dat de roofridder de streek terroriseert.

Het routeboekje is verkrijgbaar bij Recreatiepark Sevink Molen. Klik [HIER](#) voor de route.

20. Eeuwenoude boerderijen ontdekt in Zelhem.

In Zelhem in de nog te realiseren nieuwbouwwijk Het Loo zijn archeologische opgravingen gedaan met als resultaat het blootleggen van eeuwenoude boerderijen.

**Stichting Cultureel
Erfgoed Enschede**
info@cultureelerfgoedenschede.nl

Facebook

Website

Deze e-mail is verzonden aan [{{email}}](#). • Als u geen nieuwsbrief meer wilt ontvangen, kunt u zich [hier afmelden](#). • U kunt ook uw [gegevens inzien en wijzigen](#). • Voor een goede ontvangst voegt u info@cultureelerfgoedenschede.nl toe aan uw adresboek.

Laposta